

## Az anyák bűne.

Írta: AGOSTOM PÉTER,

Bármit mondunk ma a háborúról és bárki mond valamit róla, többé vagy kevésbé érzi azt, hogy nem mondhatja meg, egészen világosan és határozottan a véleményét. Ennek tulajdonítom azt, hogy a mai háborús elméletek olyan zavarosak és közelebbről megvizsgálva, olyan tarthatatlanok.

Akár individualitások érvényesülésének tekinti valaki a történelmet, akár tömegekének, akár gazdasági tényezőkre vezeti vissza, mindenképpen annak a hatása alatt áll, hogy mely országi állampolgára. Ezért van az, hogy ma az összes tudományos megállapítások a központi hatalmak területén homlokegyenest ellenkeznek az entente államaiban lakók megállapításaival.

A történelemtudomány sohasem volt és sohasem lesz olyan apodiktikus, mint pl. a természettudomány vagy a matematika. Ezt a tulajdonságát aztán felhasználják a történetírók arra, hogy ki-ki a saját igazságát bizonyítsa vele.

A történelemmel nem foglalkozók pedig azt veszik ki belőle, ami az ő igazságukat bizonyítja és minden egyébről hallgatnak. Így keletkezik aztán a történelemírás és tanítás, melyet mi magyarok olyan jól ismerünk, mert hiszen szinte az iskolás gyerek is tudja, hogy milyen másképpen tanítják ugyanazokat a történelmi eseményeket nálunk és Ausztriában.

A történelemírás főleg az események tartama alatt áll olyan befolyások alatt, melyek kényszerítőleg hatnak rá, hogy bizonyos irányban meghamisítsa az eseményeket és okokat.

Olyan sok háborús elméletről hallottunk már, melyek mind azt igazolták, amit mi igazolni akartunk. De arról még nem hallottunk, hogy minden emberen keresztül az anyákat teszi valaki a háborúért felelőssé. Most már ilyen is van.

Ne gondoljuk azonban, hogy ennek az álláspontnak a hirdetője pacifista és megrovásképpen állapítja meg<sup>1</sup> az anyák felelősségét; épen nem! Az anyák érdemként állapítja meg, hogy a háború okai és a leghatározottabban megdicséri őket érte.

Nem áll módomban az illető német tanár nevét elárulni, de bizonyosan megírja a beígért könyvet s akkor ügyis köztudomásúvá lesz. Véleménye szerint a háború oka az a minden anya részéről gyermekébe nevelt helyes (!) törekvés, hogy mások felett uralkodni iparkodjék. Mindnyájan azt halljuk anyáinktól állandóan, hogy különbeknek kell másoknál lennünk s ez sarkal arra, hogy másokat legyőzzünk.

Egész nemzetek másokat csak háborúban győzhetnek le és háborúban kell végül megmutatniuk azt, hogy különbek mint mások és ezzel biztosítják maguknak a legyőzöttek elismerését.

Amikor a német tanár szájából ezt a fejtegetést hallottam, nem tudtam rá észrevételt tenni, mert vannak olyan elvek, melyeket nem lehet megcáfolni. A német tanárnál ez a meggyőződés: hit. Ő hiszi, hogy ez így van és így van helyesen. Én könnyen bebizonyíthattam volna neki, hogy mennyire téved, mert szem-

mértékre én két olyan legényt, mint ő, félkézzel meg tudnék győzni.

Ha már most én nem okkal, hanem ökölrel próbáltam volna őt meggyőzni arról, hogy nekem van igazam, akkor nem tudom azt monda-e volna, hogy én vagyok a kiválóbb történelembölcselelő. Tegyük fel, hogy saját elveiben vetett hite akkora, hogy ez bekövetkezett volna, én akkor sem ezért tartottam volna magamat nálánál különbnek.

Nem vágtam a földhöz, hanem hazajöttem, miután kezét szorítottam vele és békében elváltam tőle. Ő hisz, én tamáskodom. De miért ne higgyen ő?!

Hiszen az emberek olyan soká hittek és hitükben olyan sokan boldogok voltak. Hogy olyan sok hitelent boldogtalanságra kényszerítettek, avval bizonyára nem tördtek. Milyen sok türelmetlenséggel van tele a történelem! Milyen kegyetlenek voltak minden felekezeti hívők! Milyen tüzzel-vassal terjesztették mindig a hitet. Másokat sohasem meggyőzni, hanem legyőzni törekedtek.

Most is legyőzni akarják az emberek egymást, nemcsak az ellenségek, hanem az összetartozók is. Amint a múltban, úgy most is azzal az indokolással teszik ezt, hogy mindnyájunknak egy véleményen kell lennünk.

Miért? Mert az emberek, különösen veszély idején, szeretnek összeszaladni, összébújni, egy homogén tömeggé lenni, akkor is, hogyha az összeszaladás nagyobb veszélyt jelent, mint a különmaradás. Legyünk egyi véleményen, mondják hitük egész hevességével. Mert az égy véleményen lét ma azt jelenti, hogy még szorosabbra összébújtunk, hogy homogén tömeggé lettünk.

Összebújtunk azzal a megállapításunkkal, hogy mindenki felelős a háborúért. Valljuk, hogy a háború lett, mint a zivatar. Azt valljuk, hogy a háború kipattant azokból a viszonyokból, melyeket alapítottak, alakítottak, de nem teremtett senki.

Személytelen felelősséget állapítunk meg a háború tekintetében, mint ahogyan a modern vallási felfogás legfeljebb azt koncedálja a világ keletkezésére nézve, hogy az isten a világot alakította, de nem teremtette.

Valamikor ez a felfogás, melyet Aristotelesz nyomán a zsidó Maimonidesz tett népszerűvé, tévtan volt. Ma tévtannak minősítik a háború keletkezésének más-milyen magyarázatát, mint a személytelen és felelőtlen keletkezést, még azok is, akik a világnak isten által való teremtését minden tudományos érv dacára hiszik. Azok is, akik szerint Árpád alapította Magyarországot először, Szt. István másodsor, IV. Béla harmadszor.

Amikor valami rosszul sikerül, akkor természetes, hogy senki sem akarja és nem meri a felelősségét érte elvállalni, de hogy addig se merje, amíg<sup>1</sup> a jó végre biztosan lehet számítani, ez azért érthetetlen, mert minden egyes részletérdemet már most is jutalmaznak es a háború után az egész eredményért valakit mindenesetre igen fognak tisztelni. Ez a valaki nem. lesz a tömeg, nem az anyák, nem a gazdasági viszonyok.

Vajjon érdemetlenül vagy érdeme szerint?!